

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

จังหวัดอุทัยธานี ปี พ.ศ. 2558

1. สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดอุทัยธานี ปี พ.ศ. 2558

จังหวัดอุทัยธานี มีเนื้อที่รวม 4,206,404 ไร่ จากผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2558 สามารถจำแนกประเภทการใช้ที่ดินได้ ดังนี้

1.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 147,374 ไร่ หรือร้อยละ 3.50 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้าน มีเนื้อที่ 99,951 ไร่ รองลงมาได้แก่ ตัวเมืองย่านการค้า และถนน รวมเนื้อที่ 19,356 ไร่ สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ มีเนื้อที่ 17,513 ไร่ เป็นต้น

1.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 1,744,716 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 41.48 ของเนื้อที่จังหวัด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ นาข้าว มีเนื้อที่ 650,466 ไร่ อ้อย มีเนื้อที่ 549,815 ไร่ มันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 241,770 ไร่ และข้าวโพด มีเนื้อที่ 129,069 ไร่ ตามลำดับ

1.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 2,199,390 ไร่ หรือร้อยละ 52.28 ของเนื้อที่จังหวัด โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 1,902,644 ไร่ รองลงมาได้แก่ ป่าดิบสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 224,977 ไร่ และป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู มีเนื้อที่ 62,939 ไร่ ตามลำดับ

1.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 67,278 ไร่ หรือร้อยละ 1.62 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่แม่น้ำลำห้วย ลำคลอง มีเนื้อที่ 31,483 ไร่ รองลงมาได้แก่ อ่างเก็บน้ำ มีเนื้อที่ 21,655 ไร่ และบ่อน้ำในไร่นา มีเนื้อที่ 9,099 ไร่ ตามลำดับ

1.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 47,646 ไร่ หรือร้อยละ 1.12 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไม้ละเมาะ มีเนื้อที่ 37,796 ไร่ รองลงมาได้แก่ พุ่มหญ้า มีเนื้อที่ 5,195 ไร่ และพื้นที่ลุ่ม มีเนื้อที่ 1,773 ไร่ ตามลำดับ

2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดอุทัยธานี ปี พ.ศ. 2554 และ ปี พ.ศ. 2558

จากการเปรียบเทียบการใช้ที่ดินจังหวัดอุทัยธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ ปี พ.ศ. 2558 พบว่าการใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะพื้นที่เพิ่มขึ้นและลดลง ได้แก่

2.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 24,391 ไร่ เนื่องจากการขยายตัวของหมู่บ้าน ชุมชนที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ

2.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 29,155 ไร่ จากพื้นที่ปลูกพืชไร่ 49,822 ไร่ พืชไร่ที่ปลูกเพิ่มขึ้น เช่น อ้อย และมันสำปะหลัง เป็นต้น พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น พุ่มหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ และพื้นที่เกษตรผสมผสาน มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นรวม 6,897 ไร่ ในขณะที่เดียวกัน พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ลดลง ได้แก่ พื้นที่นา พื้นที่ปลูกไม้ผล พื้นที่ปลูกพืชสวน สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมเนื้อที่ 27,564 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่เพิ่มขึ้นเนื่องจากโครงการส่งเสริมจากภาครัฐ เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกอ้อย และมันสำปะหลัง ให้เป็นพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มมากขึ้น

2.3 พื้นที่ป่าไม้ โดยรวมพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดอุทัยธานี ลดลง 47,291 ไร่ พิจารณาในรายละเอียดพบว่าป่ารอสภาพฟื้นฟู มีเนื้อที่ลดลงมากที่สุด 30,576 ไร่ โดยเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดมากที่สุด มีเนื้อที่

14,224 ไร่ และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 4,132 ไร่ ในขณะเดียวกัน พื้นที่ป่าสมบูรณ์ มีเนื้อที่ลดลง 16,715 ไร่ โดยเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดมากที่สุด มีเนื้อที่ 5,710 ไร่ และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 3,078 ไร่ สาเหตุที่สำคัญ คือ โครงการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ โครงการประกันรายได้ จึงทำให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในเขตป่าไม้มากขึ้น

2.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 5,805 ไร่ เนื่องจากมีการสร้างบ่อน้ำในไร่นา อ่างเก็บน้ำ และระบบชลประทานเพิ่มมากขึ้น

2.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ลดลง 12,060 ไร่ พบว่าเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่นามากที่สุด มีเนื้อที่ 8,496 ไร่ รองลงมาเป็นพื้นที่ปลูกอ้อย มีเนื้อที่ 4,348 ไร่ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 3,317 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวโพด มีเนื้อที่ 2,927 ไร่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 2,772 ไร่ และพื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 2,478 ไร่ ตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การนำเทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล โดยใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สามารถทำได้ ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำทั้งเชิงพื้นที่และเชิงตำแหน่ง ข้อมูลที่ได้นอกจากจะนำไปใช้เป็นระบบสารสนเทศในการวางแผนการจัดการทรัพยากรดิน กำหนดเขตเหมาะสมปลูกพืชเศรษฐกิจแล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสำรวจ ตรวจสอบ พื้นที่เสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น อุทกภัย เพื่อวางแผนจัดการให้ความช่วยเหลือ หรือประเมินความเสียหาย ตลอดจนนำไปใช้ในการประเมินภาษี สำหรับหน่วยงานท้องถิ่นด้วย

3.2 การส่งเสริมให้เกษตรกร ขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจจากโครงการต่างๆ ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น ควรคำนึงถึงศักยภาพของที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ โดยต้องพิจารณาจากเขตความเหมาะสมของที่ดิน สำหรับพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำไว้แล้ว และต้องอยู่นอกเขตป่าไม้หรือที่ดินของรัฐเท่านั้น

3.3 จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) พบว่า ต้นทุนการผลิตพืชช่วงปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านแรงงาน การดูแลรักษา และปัจจัยการผลิต เกษตรกรจึงควรหันมาพึ่งพาตนเองโดยการปรับเปลี่ยนปัจจัยการผลิต เช่น ลดการใช้ปุ๋ยเคมีโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน และควรแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูล ทั้งจากท้องถิ่นและภาครัฐ เพื่อลดต้นทุน และเกษตรกรรายย่อยที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ควรปรับเปลี่ยนมาเป็นไร่นาสวนผสม เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้จากภัยพิบัติธรรมชาติ และราคาตกต่ำ โดยดำเนินการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน เนื่องจากปัญหาการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ไม่สามารถทำได้ ในขณะที่พื้นที่ชลประทานมีเพียงร้อยละ 27 ของพื้นที่เกษตร จึงควรเร่งการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำห้วย คลอง บึง ซึ่งมีเนื้อที่รวม 34,198 ไร่ และพื้นที่ลุ่ม 1,773 ไร่ ให้สามารถรองรับน้ำในช่วงฤดูฝนเสมือนเป็นแก้มลิง เพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยในฤดูฝน และเป็นแหล่งเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง